מדוד והבא ואיכא דאמרי שאמרה מאד מאד הביא בלא מדה ורבו יתירה הוספת לי אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא מלמד שרכב על ארי זכר וקשר תנין בראשו לקיים מה שנא' [2] וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו:

מתני' לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו:

גמ' (פשיטא) מ"ש הוא ומ"ש חבירו אמר רב פפא חבר נכרי מתקיף לה רב אשי אמירה לנכרי שבות אלא אמר רב אשי אפילו תימא חבירו ישראל הא קמ"ל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ומתני' מני כרבי יהושע בן קרחה דתניא לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב רבי יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן קרחה ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מ"ט דרבי יהושע בן קרחה דכתיב [3] ממצוא חפצך ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר רמי ליה רב אחא בר רב הונא לרבא מי אמר ר' יוחנן דיבור אסור הרהור מותר אלמא הרהור לאו כדיבור דמי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא שאני התם דבעינן [4] והיה מחניך קדוש וליכא הכא נמי כתיב ולא יראה בך ערות דבר ההוא מיבעי ליה לכדרב יהודה דאמר רב יהודה עכו"ם ערום אסור לקרות קרית שמע כנגדו מאי איריא עכו"ם אפי' ישראל נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ישראל דאסור אבל עכו"ם כיון דכתיב ביה [5] אשר בשר חמורים בשרם אימא שפיר דמי קמ"ל אימא הכי נמי אמר קרא [6] וערות אביהם לא ראו ודיבור מי אסיר והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת וא"ר אלעזר פוסקים צדקה לעניים בשבת וא"ר יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פיקוח נפש ופיקוח רבים בשבת והולכין לבתי כנסיות לפקח על עסקי רבים בשבת וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן הולכין לטרטיאות ולקרקסאות ולבסילקאות לפקח על עסקי רבים בשבת ותנא דבי מנשה משדכין על התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר חפציך אסורים חפצי שמים מותרין א"ר יהודה אמר שמואל חשבונות של [מלך] ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת תנ"ה חשבונות שעברו ושעתידין להיו' אסור לחשבן של מלך

ושל

רש"י

מדוד. מעות ודינרי זהב והבא: **ורבו יתירה הוספת לי.** לאחר שהיה ז' שנים בהמה וחזר למלכותו היה משתבח כן. ומהו התוספת שקשר תנין גדול נחש גדול בראשו של ארי כמין אפסר: **מתני' לא ישכור אדם פועלים.** דכתיב (ישעיה נח) ממצוא חפצך: **ולא יאמר לחבירו כו'.** בגמרא פריך פשיטא כיון דהוא אסור חבירו נמי אסור דהא ישראל הוא והשולחו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול(ט): **אין מחשיכין על התחום.** לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו: **אבל מחשיך הוא.** להיות קרוב לצאת לשמור פירותיו וזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו אם היו בתוך תחומו: **ומביא פירות בידו.** הואיל ועיקר מחשבתו לא היה לכך: **כלל אמר אבא שאול.** נותן היה כלל בדבר זה להוסיף דברים אחרים כיוצא בו. ולקמיה(פ) מפרש לאתויי מאי: **כל שאני זכאי באמירתו.** שאני רשאי לאומרו לחבירי או לנכרי בשבת לעשות למוצאי שבת רשאי אני להחשיך עליו: **גמ' מאי שנא כו'.** ופשיטא דכיון דאמר לא ישכור ה"ה לא יאמר לחבירו דהא ישראל הוא כמותו ולא מצי לאוגריניהו: **אמירה לנכרי שבות.** וכבר סתמה רבי למתני'(ו) נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה: **הא קמ"ל.** משנה יתירה בהדיא הוא דלא לימא ליה אבל סתמא שרי ליה למימר: **הנראה.** עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב אם תבא אלי לכשתחשך וסיהן יודעין שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו וכיון דלא מפרש בהדיא שרי כדמפרש טעמא לקמן דבור אסור הרהור מותר: **מותר להרהר.** בדברי תורה: **והיה מחניך קדוש.** ולא כתיב ביה דבר אלא מקום חנייתך תהא בקדושה וטעמא משום דישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה: **ערות דבר.** אלמא לא אסיר ליה אלא בשעת דבור: **הויא כדרב יהודה.** כלומר לעולם והיה מחניך קדוש משום הרהור תורה ואפי' אין דבור ולא יראה בך ערות דבר במילתא אחריתי מיירי לאסור בשעת הדבור ולא בשעת הרהור כגון להסתכל בערוה: **עכו"ם ערום.** כ"ש ישראל כדמפרש ואזיל: **אימא שפיר דמי.** דכבהמה בעלמא הוא: **וערות אביהם.** אלמא ערוה היא בבן נח: **ודבור מי אסור והא אמר רב חסדא כו'.** וכל הני דבור הוא: **פקוח נפש.** בדבר שיש בו סכנה. פקוח דיקומבימונ"ט: **ופקוח רבים.** כגון לרשות: **טרטייאות וקרקסאות ובסילקאות.** מיני פלטין הן ששם נאספו לבית הוועד: **ללמדו אומנות.** דהא נמי מצוה היא דכל שאינו מלמדו אומנות מלמדו לסטות. ומנוה ילפינן מקרא בקדושין בהאשה ניקנית (ד' ל:): **של מלך.** של עצה שאינו שלו ואין צריך בכך כגון הרוצה לבנות בית כך וכך צריך להוציא בו. ול"נ כמו מה לך מה לך ולחשבונות הללו הרי אין צורך בהן לא לך ולא לאחר כגון ההיא דפריסית:

ושל

תוספות

מה לי הוא ומה לי חבירו. ואם תאמר וניתא דחבירו היינו דאמר ליה שכור לי פועלים למחר וי"ל דא"כ מאי איריא חבירו אפי' הוא נמי לא מצי למימר אשכור פועלים למחר דעד כאן לא קאמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר אלא משום דשאם יש בורגנין הולך הא לאו הכי לא: **ורבי יהושע בן קרחה היא.** יש מפרש דר"ע קרוי קרחה שהיה קרח כדתניא בפרק בתרא דבכורות (דף נח. ושם) אמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ואומר שזה היה ר"ע והיה לו בן ששמו יהושע כדאמר בפרק קמא דשבועות(ב) א"ל ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע ואין נראה לר"ת דמה שקראו בן עזאי לר"ע קרח בבדיחותא בעלמא אין לנו לקרותו כן כל שעה דלשון גנות הוא שנא' עלה קרח עלה קרח (מלכים ב ב) ואמרינן נמי לקמן (דף קנג.) אמר ליה ההוא צדוקי לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינאה כמה הוי הרי שהיה מגנה אותו על שהיה קרח ועוד אמרי' במגילה פרק בתרא (דף כח.) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים כו' א"ל רבי ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי ימי ואי ר' יהושע בן קרחה בנו של ר"ע והא קיימא לן(ד) דלא נשא ר"ע בת כלבא שבוע עד שקיבל עליו לעסוק בתורה ואז היה בן מ' דתניא בסוף ספרי מ' שנה שימש ת"ח מ' שנה פירנס את ישראל וכל ימיו ק"כ שנים ואמרי' בקידושין פרק בתרא (דף עב.) עד שלא מת ר"ע נולד רבי ואפילו נולד ר' יהושע בשנה ראשונה שנשאה לא נשאר כי אם פ' שנים מר"ע ורבי יהושע בשעה שבירך את רבי היה בן ק"מ שנים לכל הפחות שבפחות מע' שנה לא היה מברכו ואז היה רבי לכל הפחות בן ס' וא"כ לא היה מברכו רק מי' שנים ועוד נראה שלא נשאה עד שעסק בי רב תרי סרי ותרי סרי שנין גמלא כשהיה רבי יהושע בן קרחה בן ק"מ היה רבי יותר מחצי ימיו לכך נראה לר"ת דלאו ר"ע היה אלא איניש אחרינא היה ששמו קרחה וקרחה הוא שם אדם כמו קרח ונולד הרבה קודם ר' יהושע בנו של ר"ע(ה). מ"ר: **אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב.** י"א דדווקא לחבירו אבל לנכרי אסור לפי שהוא (א) [עושה] לדעת אותה [אמירה] ואינו נראה דהא שרינן ליה הכא משו' דדבור אסור והרהור מותר [א"כ] ל"ש נכרי ל"ש ישראל. מ"ר: **ודיבור** מי אסור. פי' מן התורה דהא מדרשינן דיבור של חול מכלל דמדאורייתא שרי: **ואמר** ר"א פוסקין צדקה לעניים בשבת. וא"ת מה צריך לאתויי (ב) הא ה"ל לאתויי מילתייהו דבית הלל [בפי"ז] (בתוספתא) דתני אין פוסקים לדקה אפי' להשיא יתום ויתומה ואין משדכין על התינוקות ליארס בו דברי בית שמאי ובית הלל מתירין וי"ל דניחא ליה לאתויי מילתא דרבי אלעזר דמהתם לא הוה שמעינן פסיקת צדקה לעניים דהא לא שרי בית הלל אלא להשיא יתום ויתומה:

ואין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שו סעיף ג:

כג ב ג מיי' פכ"ד שם הלכה ג סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שו סעיף א וסי' שז סעיף ח:

כד ד מיי' פ"ו שם הל"ח סמג שם:

כה ה מיי' פכ"ד שם הל"ד וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן שו סעיף ז:

כו ו מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה טז סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סימן עה סעיף ד:

כז ז ח ט י מיי' פכ"ד מהלכות שבת הל"ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שו סעיף ו:

כח כ מיי' פכ"ג מהל' שבת הל"ט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שו סעיף ז:

רבינו חננאל

לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו שכור לי פועלים וכו'. ואקשינן עלה מ"ש הוא ומ"ש חבירו. ובא רב פפא לאוקמיה למתניתין בחבירו גוי. רב אשי אמר אפילו תימא בחבירו ישראל הא קמ"ל דלשכור פועלים הוא דלא יאמר לו, אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב. כלומר אסור שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או כיוצא בו, אבל אם יאמר לו הנראה שתעמוד עמי לערב ובדעתו שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או עשה לי מלאכה כך וכך מותר, כר' יהושע בן קרחה. ואמר ר' יוחנן הילכתא כר' יהושע בן קרחה. ודייק ר' יוחנן ואמר טעמיה דר' יהושע בן קרחה דיבור בפירוש אסור אבל היהרור מותר, דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר. ואקשינן עליה והא הוא דאמר בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא כו'. ואמאי לא אמרינן הכא נמי הירהור מותר. ומפרקינן האי קרא מיבעי ליה לאסור אפילו ערותו של גוי דאשכחנו קרא דאמר וערות אביהם לא ראו. ואקשינן תוב ודיבור מי אסור, והביאו ה' שמועות [ב]אחת שאפילו דבור אמרינן מותר בשבת ואילו הן, חשבונות, ופוסקין צדקה לעניים, ומפקחין פיקוח רבים, והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים, והולכין לבתי תיאטראות ולבתי קרקסאות לפקח על עסקי רבים, ותנא משדכין על התינוקות ליארס, ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות. ומפרקינן אלא אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר, חפצך אסורין בדבור חפצי שמים מותרין. ואילו כולן חפצי שמים הן. חשבונות של מלך. פירוש מילך. אורחים [כדכתיב], ויבא הלך לאיש העשיר. כלומר, מותר לאדם לחשב אורחים הקרואים [נ"א: למנות אורחותיו] להסב אצלו בסעודה, וכדתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו. פי' חשבונות של מה בכך. כמו שיחשב אדם חשבון כגון חיילות המלך כך וכך אלף וכיוצא בו אומרים לו ומה בכך, כלומר מה הנאה יש לך ומה צורך לך בזה. כגון אילו מותר בשבת. וזהו שאומרים מחשבין

מסורת הש"ס

א) [פי' תוס' לקמן ע"ב ד"ה ואין], ב) [עירובין מו: גיטין ח: ב"ק פ: ב"מ צ.], ג) ע"ז ו. [תוספ' פי"ח], ד) לעיל קיג., ה) [ברכות כ:], ו) שם כד: לעיל מ: קידושין לג. ע"ז מד: זבחים קב., ז) ברכות כה: ע"ש, ח) כתובות ה., ט) [נ"ל יוחנן], י) גי' רש"ל לאמר, כ) לעיל קיג., ל) [נ"ל מילך פי' אורחי' כדכתי' ויבא הלך כלומר מותר אדם לחשב אורחיו הקרואים. ערוך חשב], מ) בפיי' מה לך, נ) [תוספ' פי"ח], ס) בפיי' מה לך, ע) [ויקרא יט], פ) [פ"ב], צ) [לעיל קמא], ק) [דף ו.], ר) [כתובות סב. ועיין שם ירושלמי דר"ע פ"ו], ש) [וע"ע תוס' בכורות נח. ד"ה מוך ותוס' ב"ב קיג. ד"ה ותנו ותוס' פסחים קיג. ד"ה ליה].

תורה אור השלם

1 בה זמנא מנדעי יתוב עלי וליקר מלכותי הדרי וזוי יתוב עלי ולי הדברי ורברבני יבעון ועל מלכותי התקנת ורבו יתירה הוספת לי: דניאל ד לג

2 ועתה אנכי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנאצר מלך בבל עבדי וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו: ירמיהו כז ו

3 אם תשיב משבת רגלך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יי מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: ישעיהו נח יג

4 כי יי אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך: דברים כג טו

5 ותעגבה על פלגשיהם אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם: יחזקאל כג כ

6 ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו: בראשית ט כג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' לפי שהוא רוצה לדעת אותה מלאכה ואינו: (ב) ד"ה ואמר רבי אלעזר וכו' וא"ת מה צריך לאתויי מילתא דרבי אלעזר ה"ל לאתויי:

גליון הש"ס

גמ' חבר נכרי. עי' סוטה דף לט ע"א תוס' ד"ה הלוקח ועי' מג"א סימן תק ס"ק ב:

לעזי רש"י

דיקומבימונ"ט [דישקומברימינ"ט]. פעולת פינוי.

מוסף רש"י

אמירה לנכרי שבות. מדרבנן (ב"מ צ.). הרהור מותר. להרהר בלבו כך וכך יצאות אני צריך להוציא על שדה זו (לעיל קיג.). חפצי שמים מותרים. כגון פוסקים צדקה ומשדכין על התינוקות ליארס (שם).